

Derleme Makale / Review Article

BİLGİ ÇAĞININ YENİ ELİTLERİ: SİBEROKRATLAR

Mehmet Doğan EROL*

Öz

21. yüzyılda, kapitalist sistemin hüküm sürdüğü yeni dünya düzeninde, güç olgusu yeniden tanımlanmış ve dijital çağın getirdiği yeni kavramlar, güç sistematliğini ve karşılıklı dengeleri tümüyle değiştirmiştir. Uluslararası arenada güç olgusu, toprak sahipliğinden, kapitale doğru yönelmişken, yeni dünya düzeninde siber alanın bürokraside önemli bir konuma evrilmesi, güç dengelerini değiştirmiş ve siyaset-yönetim ilişkisinde bilgi teknolojilerine önderlik eden, yeni bir elit zümrenin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ulus devletlerin, Uluslararası aktörler ile olan ilişkilerinde siberokratların hareketleri önemli hale geldiğinden, siberokratların eylemleri, birçok dengenin değişmesine neden olmuştur. Toprak sahipliğinin, petrolün, kısaca kapitali elinde bulundurmanın verdiği güç, siyasette gücü elde etmede başat faktör iken, 21. yüzyılda bilgiye sahip olmanın ve bilgiyi korumanın verdiği güç, siyasette gücü elinde bulundurmada başat faktör haline gelmiştir. Bilgi ve bilginin beraberinde getirdiği bilgi tekeli, siberokratları, sermayedarlar ve bürokratlar karşısında önemli bir güç figürü haline getirmekle sınırlı kalmamış aynı zamanda uluslararası aktörlerle ilişkilerinde, nüfuzu ve etki alanı her geçen gün artan önemli bir güç odağı haline getirmiştir. Bilgi toplumunda, kapitalin ve hammaddenin yerini bilgi alırken, teknokrat grubunun kendi alanıyla ilgili uzmanlaşması, sınırları aşan boyutta yeni bir sınıfın (siberokrat) oluşmasına sebebiyet vermiştir. Tüm bu gelişmeler sonucunda güç dengeleri, politik aktörler arasındaki ilişkiler ve devletler arasındaki diplomasi değişerek, bilgiye sahip olmak konusunda siberokratların eylemleri, davranışları, sözleri tüm dünya kamuoyunda önemli hale gelmiştir.

* Hazine ve Maliye Bakanlığı, Personel Genel Müdürlüğü, Hazine ve Maliye Uzm.Yrd., Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü Doktora Öğrencisi, m.dgn.er@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-7732-7392

Siberokratlar, her ülkede bürokraside etkin bir konum elde etmiş olup, siberokrasinin getirdiği düzen, klasik bürokrasilere meydan okuyan yapısı ve bürokrasilerin olumsuzlukları olarak telakki edilen hiyerarşi, kırtasiyecilik, hantallık gibi olumsuzluklara karşı getirdiği çözüm önerileriyle bu yönetim modeli, bürokrasilere bambaşka bir yapıda, alternatif bir düzen getirmiştir. Bu modelde, siberokratların büyüklüğünün, onların çokuluslu bir yapıda önemli bir aktör olarak ortaya çıkmasına neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma, güç ilişkilerini yeni bir perspektiften incelemesi ve geleneksel bürokratik yapıdaki değişimi, siberokrasi ile birlikte ele alarak incelemesi nedeniyle önemli olup, bu çalışmada, bilgi toplumunda siberokratların, bürokratlar ve kapitalistler/burjuva karşısındaki konumlarının açıklığa kavuşturulması amaçlanmıştır. Çalışmada, literatür taraması ve derleme yapılıması yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Elit, Yeni Dünya Düzeni, Siberokrasi, Bilgi Toplumu, Siberokrat.

NEW ELITE OF THE INFORMATION AGE: CYBEROCRATS

ABSTRACT

In the 21st century, in the new world order dominated by the capitalist system, the phenomenon of power has been redefined and the new concepts brought by the digital age have completely changed the power systematics and mutual balances. While the phenomenon of power in the international arena has shifted from land ownership to capital, the evolution of cyberspace to an important position in the bureaucracy in the new world order has changed the balance of power and led to the emergence of a new elite group that leads information technologies in the politics-administration relationship. Since the actions of cybercrats have become important in the relations of nation states with international actors, the actions of cybercrats have caused many balances to change. While the power of land ownership, oil, in short, capital is the dominant factor in gaining power in politics, in the 21st century, the power of owning and protecting information has become the dominant factor in maintaining power in politics. Information and the information monopoly that it brings have not only made cybercrats an important power figure against capitalists and bureaucrats, but also made them an important power center whose influence and sphere of influence is increasing day by day in their relations with international actors. In the information society, while information replaces capital and raw materials, the specialization of the technocrat group in their field has led to the formation of a new class (cyberocrats) that transcends borders. As a result of all these developments, the balance of power, relations between political actors and diplomacy between states have changed, and the actions, behaviors and words of cybercrats regarding having information have become important in the world public opinion.

Cyberocrats have gained an effective position in the bureaucracy in every country, and this management model offers an alternative structure to bureaucracies, with the order it brings, its structure that challenges classical bureaucracies, and its solution proposals against the negativities such as hierarchy, red tape, and cumbersomeness, which are considered to be the negative aspects of bureaucracies. brought order. In this model, it is concluded that the size of cybercrats causes them to emerge as an important actor in a multinational structure.

The study is important because it examines power relations from a new perspective and examines the change in the traditional bureaucratic structure by considering it together with cyberocracy. In this study, it is aimed to clarify the position of cybercrats against bureaucrats and capitalists in the information society. In the study, the literature review and compilation method was used.

Keywords: *Elite, New World Order, Cyberocracy, Information Society, Cyberocrat.*

GİRİŞ

Siberokrasi, örgütsel faaliyetlerin tasarlanarak, üretkenliğinin sağlandığı, siber alanın başat faktör olarak ele alındığı, yeni dünya düzeninde paradigma değişimi olarak tanımlanmaktadır. Siberokrasi, bilgi yönetimini, bilgi kuralları çerçevesinde örgütsel bağlamda ele alan terminolojik kavramdır. Siberokrasi, aynı zamanda, devlet ile toplumun birbiriyle olan bağlantısında, siyasal yönetme biçimlerine, hibrit yönetimin yerleşmesine vesile olmaktadır. Siberokrasi, tüm bu meziyetlerinin yanında, bilgiye önem atfetmekte ve teknokrasiye baskın hale gelmektedir. Bürokrasi, hiyerarşik kademelenme şeklinde örgütsel yapısını biçimlendirmekteyken, teknokrasi, stratejik plan ve bütçeleme metotları gibi teknik kavramlara vurgu yaparak, örgütsel tasarımını biçimlendirmektedir. Siberokrasi ise tüm bunların ötesinde bilgiyi kısıtlayıp hapsedemeyerek, her türlü bilgi akışının örgütsel hücrelerde akışını gerçekleştirmekte ve örgütsel amaçlara uyan bilgiyi tasnif etmektedir. Siberokrasi, geniş anlamda bilgi uzmanlarına ve bilgi akışına önem vererek, devlet-toplum ve kamu-özel arasında gerçekleşen ilişkilerini yeniden tanımlamakta ve bu aygıtlar arasındaki dengeleri gözetmektedir (Demirel, 2020: 318).

Siberokrasi, toplumsal hayata ilişkin tüm dinamikleri bilgi temelli haline getirdiğinden, devletler arasındaki ve ulusüstü aktörler arasındaki çapraz bağlar da enformasyon özelinde işler hale gelmiştir. 21. yüzyılda dijital çağa geçişle birlikte teknokrasi, enformasyon temelli hale gelerek yeni bir bürokratik sınıfı ortaya çıkartmıştır. Adına siberokrat denilen ve uluslararası arenada gücü ve hareket kabiliyeti önemsenen bu sınıf, dijital elitler olarak da nitelendirilmektedir. Bu çalışmada siberokratların mevcut durumu, gelecekte alacağı pozisyon ve siyaset-bürokrasi ilişkilerine getireceği çehre, elit teorileri bağlamında güncel olaylar baz alınarak değerlendirilmeye tabi tutulacaktır.

Makalede, Siberokratların, nasıl ortaya çıktığından ve dijital çağdaki öneminden bahsedilmeden önce konu, uluslararası elit teorileri kapsamında irdelenmiş ve mevcut teorilerin değerlendirilmesi yapılarak, siberokratların ortaya çıkış süreci, tartışmaya açılmıştır. Bu bağlamda mevcut elit teorilerinin güncellenmesinin gerekliliği üzerinde durulmuş ve yeni yapıda çok katmanlı sınıfların oluşmasından mütevellit, elit teorilerinin güncellenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Siberokratların öneminden bahsedilmiş ve günümüzdeki

siberokratların etki alanlarından, faaliyetlerinden, uluslararası ilişkilerdeki konumlarından bahsedilmiştir. Bu doğrultuda, Rusya- Ukranya ve İsrail-Filistin savaşlarında, siberokratların ne kadar önemli bir yer teşkil ettiğinin üzerinde durulmuş ve uluslararası ilişkilerde sermayedar, bürokrat gibi iki katmanlı sınıfların yanına üçüncü bir güç olarak siberokratların eklendiği vurgusu üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda siberokrasi ve siberokratlar incelenirken, konu, dijital diplomasi üzerinden de incelemeye tabi tutulmuş ve kanaat önderlerinin, devlet başkanlarının, dijital diplomasiye verdiği önemden bahsedilmiştir. Bu doğrultuda devletlerin, diplomasiye verdiği önemden, dijital diplomasi alanında yapılan çalışmalardan bahsedilerek, siberokrasinin çok boyutlu yapısına ışık tutulmuş ve konu, farklı örnekler verilerek, farklı yaklaşımlarla incelenmeye çalışılmıştır.

1. TOPLUMUN DEĞİŞEN DİNAMİKLERİNİN İFADESİ OLARAK BİLGİ TOPLUMU

Bilgi ve bilgelik hakkında yazılan ifadelerle, üretilen fikirlere bakıldığında geçmiş tarihin, Antik Yunan filozoflarına kadar gittiği görülmektedir. Antik Yunan filozofları, topluma dair görüşlerinde her seferinde bilginin önemine vurgu yapmışlardır. Nitekim Platon'un ideal devlet yapısında, hiyerarşi basamaklarında en üst bölümde yöneticiler yer almakta olup, yöneticiler, bilgiye önem atfeden, gücünü erdem ve bilgelikten alan filozoflardan oluşmaktadır (Platon, 2016: 217-218).

Antik Yunan'dan günümüze doğru gelindiğinde ise T.Parsons ve A.Etzioni, ortaya koyduğu teorilerle, sosyolojik bağlamda, bilginin, toplumu kuşatan bir biçimde uygulanmasına yönelik önemli fikirler ileri sürmüşlerdir. Parsons, sistem tasavvurunu, toplumsala ilişkin olarak uygulayarak, sosyal sistemin inşasında sibernetik yöntemlerin etkin olduğunu vurgulamıştır. Etzioni de, bilginin toplumsal dönüşüme neden olacağını ve toplumsal yapıyı değiştireceğini ifade etmiştir (Ritzer, 1983:450-452).

Bilgi toplumunun oluşumunun tarihsel sürecinde ise; kabile topluluklarında sözel ve işitsel bir şekilde aktarılan bilgi; matbaanın bulunup, aydınlanma çağının başlamasıyla birlikte teknolojinin makinelerde kullanımına ve seri üretime neden olarak, üretim/imalat sanayinin de gelişmesine neden

olmuştur. Son aşamada ise bilgisayar ve iletişim araçlarının çeşitliliğinin ve ulaşılabilirliğinin artması dijital çağa geçişi sağlamıştır (Ünal, 2009: 127).

Bilgi toplumuna giden süreçte elektronik, bilişim ve sanayiye ait unsurların birleşiminden meydana gelen otomasyon devri, sanayi devrimini başlatmıştır. Sanayi devriminin ilk sürecinde emek, makinelerle yer değiştirmiş ve enerji üreten buhar makinaları, ulaşım imkânlarını geliştirerek toplu üretimin farklı kıtalara da yayılmasına sebebiyet vermiştir. Elektrik enerjisinin dağıtımındaki engellerin ortadan kaldırılmasıyla sanayi daha da gelişmiş ve sanayinin geliştirilmesine yönelik yeni teknolojik araştırmalar ve buluşlar devreye girmiştir (Selvi, 2012: 198).

Bilgi toplumunun aygıtları arasında teknolojik dönüşüm, bilgi temelli organizasyonlar, öğrenen örgütler gibi yapılar yer almaktadır. Bilgi toplumunun yerleşmesinde ve yaygınlık kazanmasında altyapı önemli bir yer teşkil etmektedir. Bilgi toplumu, bilgiye erişebilmeye ve bilgiyi değere dönüştürmeye, bilginin, yeniden bilgi üretebilir hale getirilmesine büyük önem atfetmektedir. (Parlar, 2012: 195).

Nitekim bu konuda benzer görüşlere sahip olan Peter Drucker'a göre, bilgi, gerçek sermaye ve zenginlik yaratan başlıca kaynak haline gelmektedir. Druckerın "Post-capitalist Society" isimli kitabında bilginin gelişiminin, geleneksel üretim araçlarını ve üretim metotlarını tümünden değiştireceği, bu değişimin de beraberinde örgütsel yapıyı dönüştürerek, bilgi çağına geçişi hızlandıracağı ifade edilmiştir(Drucker,1993:124).

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna doğru giden süreçte, ekonominin sektörel bazda yapısı da değişime uğramaktadır. Ekonomik sektörün alt bileşenleri olan tarım, sanayi ve hizmet unsurlarına "bilgi sektörü" de eklenmiş bulunmaktadır. Bilgi sektörünün büyümesi nihayetinde hizmet sektörünün de gelişmesine ve bilgi temelli sektörlerinin gelişmesine neden olmaktadır. Nitekim OECD ülkelerindeki istihdamın oransal dağılımına bakıldığında, toplam istihdamın 1/3'ünden fazlasının bilgi ile ilgili faaliyet alanlarında olduğu görülmektedir. Robert Reich, The Work of Nations (Milletlerin Çalışması) isimli kitabında, ekonomi sektöründe çalışanları dört gruba ayırmaktadır. Bunlar simgesel analistler, rutin üretimde bulunan işçiler, kişisel hizmetçiler ve devlet memuru, işçi ve çiftçileri

oluşturan emekçilerdir. Simgesel analistler, bilgi ile buluşları ortaya koyan kişileri ifade etmek için kullanılmaktadır. Amerika'daki Silikon Vadisinde çalışanlar bu grubu oluşturmaktadır. Rutin üretimde bulunan işçiler ise, fordist üretim ve otomasyon sistemlerinin etkisiyle etki alanları giderek azalsa da bilgi toplumunun üretimini devam ettirmesini sağlayan grubu oluşturmaktadır. Kişisel hizmetçiler ise bireylerin talepleri doğrultusunda servis hizmet sunumunu gerçekleştiren çalışanlardır. Son grubu oluşturan çalışanlar ise bilgi temelli çalışanların dışında kalan ancak ekonominin işleyebilmesi açısından rutin görevleri yerine getiren memur, çiftçi, işçi ve özel sektör çalışanı gibi kesimlerden oluşmaktadır (Tonta ve Küçük, 2005: 6-7).

Bilgi temelli yaklaşımlar, ulus devletlere, uluslararası örgütlere ve toplumsal hayatın her sathına münhasır olacak şekilde nüfuz ederek, toplumsal ilişkiler başta olmak üzere ekonomiden, sağlığa, çevreden, ulaşımaya kadar birçok yönden bürokrasiye nüfuz etmiştir. Bilgi toplumu sadece bilgiyi dışarıdan ya da onu sıfırdan üreten toplum anlamına gelmemekte, ondan çok daha öte anlamları barındıran makro ölçekli kavramı ifade etmektedir. Bu minvalde, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş, teorisyenlerin ilgisi çekmiş ve bu konuda yeni araştırmaların yapılmasına etki etmiştir.

Bilgi temelli yaklaşımların gelişmesinde bazı teorisyenlerin alana önemli katkıları olmuştur. Daniel Bell, "The End of Ideology" isimli kitabında Post Endüstriyel Toplum ifadesini kullanırken, Alvin Toffler ise, "Üçüncü Dalga" isimli eserinde, uygarlığı: tarım, sanayi ve bilgi toplumu olarak sınıflara ayırmış ve birinci dalganın tarım, ikinci dalganın sanayi, üçüncü dalganın ise bilgi olduğunu ifade etmiştir. Manuel Castells ise kavramsallaştırdığı ağ toplumu kuramıyla, internetin salt teknolojik gelişme sağlamadığını, aynı zamanda örgütlenme ve toplumsal hayat gibi unsurları da değiştirdiğini vurgulamıştır. Castells, bilgi toplumunda kapitalizmin devam edeceğini, ancak işçi sınıfının ve imalata dayalı üretimin yerini, iletişim ve bilgisayar temelli teknolojilerin alacağını vurgulamıştır. Castells, ayrıca Marx'ın teorileştirdiği sınıf çatışmasının ve ideolojilerin artık yer almayacağını, sınıf çatışmasının yerini vasıflı-vasıfsız emek arasındaki farklılaşmanın alacağını, yeni toplum modelinde sanayi işçilerinin olmayacağını, bireysel sözleşmelerin, toplu pazarlık sürecini etkisiz hale getirerek sendikaların gücünü kıracağını ve şirketlerin örgütsel yapılarının değişerek küçük, esnek ve dağınık yapıların ortaya çıkacağını ifade etmiştir (Toktaş, 2022: 23-29).

Manuel Castells'e göre, bilgi teknolojisi, globalleşen dünyada, siyasi, ekonomik ve toplumsal dönüşümlere sebebiyet vermiş ve bilgi toplumu adı verilen yeni tip toplum yapısını ortaya çıkartmıştır. Castells, SSCB örneğini vererek, SSCB'nin dağılma sürecinde, bilgi teknolojilerine adaptasyonun gecikmesinin, ekonomik çöküntüye sebep olduğunu ve toplumsal çöküşü başlattığını ifade etmektedir. Castells'a göre, SSCB'nin dağılması neticesinde, Amerika, teknoloji üstünlüğünü ele geçirerek kapitalist sistemi yeniden revize etmiştir. Bilgi toplumunda gelişen bilgi ekonomisi, bir yanda devletleri, özel sektörü, bireyleri birbirine bağlayan ağları güçlendirirken öte yandan toplumda erozyonu, ayrışmayı ve parçalanmaları beraberinde getirmiştir. Castells, bilgi teknolojilerinin, toplumsal tabakalaşmayı yeniden üretirken, kapitalizme de dinamizm sağladığını savunmuştur (Castells, 1998: 28,130,395-396).

Bilgi toplumunda organizasyonel ağlar, birimler, kentsel mekanlar ve teknolojik yapı değiştiği gibi vatandaşın talepleri ve görüşleri de değişmiştir. Bilgi toplumunda, bilgi teknolojisi, globalleşen dünyada, vatandaşların devletten olan beklentilerini de değiştirmiş ve şeffaflık, hesap verebilirlik ve demokrasi taleplerini gündeme getirmiştir. Vatandaş artık ödediği vergilerin nereye gittiğini görmek istemekte, hizmet sunumunda farklı kuruluşlar ve birimler arasında kıyaslama yaparak tercih yapmak imkanına kavuşmak istemekte ve politik karar alımına seçimler haricinde katılmak istemektedir.

Vatandaş, bilgi toplumunda kamu değeri oluşturulma sürecinde, hizmet sunumunda etkinlik ve gelişmiş servisler aracılığıyla sürece dahil olmayı beklemektedir. Teknolojik gelişme, bu doğrultuda kamu hizmet sunumunu, kaynak tahsisini, ortaklaşa üretimi, vatandaş katılımını ve kamu hizmet inovasyonunu gerekli kılmıştır. Yeni dijital teknolojiler ve iletişim sistemleri, kamu hizmet sunumunu online hale getirmekle sınırlı kalmamış aynı zamanda da farklı kamusal birimler ve sivil toplum örgütleri arasında eş zamanlı olarak çalışabilmeyi de mümkün hale getirmiştir. Mark H.Moore'un vurguladığı üzere kamu değeri oluşturulması noktasında vatandaş, hükümetten, online bütçe şeffaflığı, hesap verebilirlik, yolsuzluğun ve kayırmacılığın önlenmesi gibi somut taleplerinin karşılanmasını beklemiştir. Vatandaş, dijital katılım platformlarına katıldıkça da ortaya çıkan sonuçlarla daha tatminkar hale gelmiş ve kamu değerinin oluşturulması sürecinde bir merhale daha tamamlanmıştır (Criado ve Gil-Garcia,

2019: 439,442). Tüm bu süreç sonunda yaşanan gelişmeler, kamu değerinin oluşturulması sürecinde, yeni kamu yönetimi anlayışından dijital çağ yönetişimine geçilmesine vesile olmuştur.

Dijital çağ yönetişimi, Dunleavy tarafından yeni kamu yönetimi paradigmasına karşıt olarak getirilen bir kavram olup, bu yaklaşım bilgi teknolojilerini çok daha geniş perspektiften merkeze almakta ve değişimi tüm boyutlarıyla incelemeye çalışmaktadır. Yeni kamu yönetişimi yaklaşımı, yeni kamu yönetimini, piyasa ve çıktılara gereğinden fazla önem atfetmesinin vatandaş katılımı için gerekli alanı açmaması nedeniyle eleştirmektedirken, kamu değer yönetimi yaklaşımı da, yeni kamu yönetimi yaklaşımını, bürokratların kısa dönemli hedefleri, uzun dönemli hedeflere tercih etmesi nedeniyle eleştirmektedir. Dijital çağ yönetişimi de yeni kamu yönetimi yaklaşımını, piyasa odaklı çözümlerin, yeni teknoloji temelli yapıları algılamakta yetersiz kaldığı gerekçesiyle eleştirmektedir. (Özer, 2022).

Farklı tarihi olaylar ve dönüşümler, farklı teorileri ve yaklaşımları ortaya çıkartmıştır. Bilgi toplumu, salt, dijital uygulamaların hayata geçirilmesi noktasında ortaya çıkmamış olup, yaşanan toplumsal tecrübeler neticesinde ortaya çıkmıştır. Kapitalizmin getirdiği tüketim toplumu, beraberinde toplumsal taleplerin karşılanması gerekliliğini ortaya çıkarmış olup, bu doğrultuda yeni kamu yönetimi anlayışı, kamu hizmet sunumunda, etkinlik ve verimlilik yanında, maliyet tasarrufunu, hızlı hizmet sunumunu da ortaya çıkartmıştır. Kamuda meydana gelen bu dönüşümün ancak dijitalleşmeyle birlikte gerçekleşebileceği anlaşılmış olup, dijital çağ dönüşümünün; salt teknolojiden ibaret olmayan toplumsal dönüşümü hedef alan, bütüncül bir bakış açısıyla gerçekleşebileceği fikri ortaya çıkmıştır. Vatandaşın politik ve siyasi taleplerinin, ancak yeni kamu yönetiminde gerçekleşecek dijital dönüşümlerle uygulanabileceği gerçeği, politikacıların bu alana eğilmesine neden olmuştur. Neticede, bilgi toplumunda vatandaşın rolü ve önemi büyük bir ivme kazanmıştır.

Bilgi toplumunda vatandaş; politikacı, bürokrat ve STK ekseninde ayrı bir güç odağı haline gelmiş ve kurduğu çeşitli organizasyonlarla, dahil olduğu ağlarla, çok aktörlü yapıya müdahil olmuştur. Elitler arasında yaşanan güç mücadelesinde, vatandaşların kurduğu birliktelikler, sosyal ağlar, kamuoyu oluşturma sürecinde, siyasilere alınan kararları tekrar düşünmesine ve mevcut süreci revize etmesine

neden olmuştur. Vatandaş, dijital çağ yönetiminde, çok hızlı örgütlenebilmiş, dahil olduğu sosyal ağlarla alınan kararlara itiraz edebilmiştir. Yeni bilgi toplumunda, çoklu aktörlü yapıda vatandaş, alınan kararları sorgulamadan uygulayandan, sorgulayan, düşünen, itiraz eden ve tepkisini ortaya koyan, alınan kararları etkileme gücüne sahip önemli bir politik aktör haline gelmiştir. Özetle siberokraside vatandaş, e-vatandaş konumuna evrilerek önemli bir güç odağı haline gelmiştir.

2. ULUS DEVLET MODELİNDE YENİ ELİT GRUBU SİBEROKRATLAR

Ulus devlet modelinde elitler, farklı siyasal gruplardan ve farklı politik mevzilerden biçimlenerek çıkabileceği gibi özellikle de bilgi toplumunun gelişmesiyle politik kararlara etki edebilen sivil toplum kuruluşu önderleri, baskı grupları, kitle iletişim araçlarına sahip güç odakları, spor kulübü başkanları vb. oluşumlar arasından da çıkabilmektedirler. Ancak ulus devlet modelinde elitler, çok çeşitli kaynaklardan beslenerek çıkabilseler de genel itibarıyla elitleri; parlamenterler, siyasiler ve bürokratlar oluşturmaktadırlar.

Bilgi teknolojilerinin gelişmesi elitler arasındaki ilişkileri değiştirdiği gibi karar destek sistemlerinde, elitlerin konumlarını, toplumla olan ilişkilerini ve güç hiyerarşisi içindeki yerlerini de değiştirmiştir. Karar destek sistemleri, politik karar alımında, karar uygulanmasında ve alınan kararların denetlenmesinde, dijital teknolojilerin kullanılmasını ifade etmekte olup, bu sistemler farklı elit grupları tarafından farklı şekillerde kullanılmaktadırlar. Bu elit grupları, politikacılar, bürokratlar ve parlamenterler tarafından oluşmaktadır.

Politikacılar/Siyasiler, dijital teknolojilerinin kullanımında bürokratlar kadar sürece müdahil olmamakta, sadece politik mesajların kitlelere ulaştırılmasında dijital teknolojileri kullanılmaktadırlar. Bu nedenle politikacılar, alınan siyasi kararların uygulanmasında dijital teknolojileri kullanmakta, politik karar alımı öncesinde, karar destek sistemlerinden yararlanmamaktadırlar.

Bürokratlar¹ ise kendilerinin ve maiyetindeki personellerin, iş akışlarının ve iş yükünün dağılımında dijital teknolojileri kullanmakta ayrıca bu teknolojileri, bürokrasinin kötüye kullanılması neticesinde ortaya çıkan rüşvet, yolsuzluk, kayırmacılık gibi sorunlara karşı önceden kontrol önlemi olarak uygulamaktadırlar. Bürokratların, karar destek sistemlerini, sorunların ortaya çıkmasından kontrol edilip çözülmesi aşamasına kadar, aşama aşama kullanmaları, kendilerini, siyasilere göre bir adım avantajlı hale getirmektedir. Parlamenterler ise veritabanı teknolojileri, veri madenciliği, simülasyonlar ve özet tablo oluşturma gibi karar destek sistemlerini kullanmamakta, izleme teknolojisi, kıyaslama metodu gibi yöntemlerin avantajlarından mahrum kalmaktadırlar. Ancak son zamanlarda parlamenterler, karar destek sistemleri neticesinde, üretilen bilginin önemli bir güç haline geldiğini görmüşler ve bu bilgiye erişemediklerinde ise sorumlu hale geldiklerini kavramışlardır. Parlamenterler ve bürokratların aksine politikacılar ise ısrarlı bir şekilde son sözü kendilerinin söylemelerinden ötürü, gücün halen daha kendilerinde kalmaya devam ettiğini düşünürlerken, halka inebilen bürokratların büyük bir mevzi kazandığını farkedememişlerdir. Vatandaşlar ise tüm bu süreçte, kamu hizmet sunumunda etkinlik arayışının peşinden koşmaya devam etmiş ve elektronik seçim dahil farklı dijital yöntemlerin kullanılması gereğini ortaya koymuşlardır (Snellen, 2002: 186,189,195-196).

Dijital yöntemlerin kullanılması, bürokratik işlem süreçlerine yönelik birçok avantaja gebe olsa da bu yöntemlerin kullanılmasında bazı yapısal bariyerler bulunmaktadır. Bu yapısal bariyerler: finansal, teknik, yasal ve hükümetin tutumu olarak sıralanmaktadır. Bu bariyerlerden finansal bariyerler, ucuz ve etkin yöntemlerin bulunması ile teknik bariyerler ise vasıflı işgücünün eğitilmesiyle aşılabilecek sorunlardır. Ancak yasal bariyerler ve hükümetin tutumu, aşılması zor bariyerlerdir. Yasal bariyerler, karmaşık yasal düzenlemeler neticesinde vuku bulmakta olup, hükümetin, bilgi iletişim teknolojilerini uygulamasından alıkoyabilmektedir. Yasal sürecin teknik boyutu ise, konuya uzman araçları müdahil etmekte, bu durum da zaman ve operasyonel maliyet açısından, uygulamayı güçleştirmektedir. Ayrıca Kişisel Verileri Koruma Kanunu gibi uygulamalar da, bu teknolojilerin uygulanmasını geciktirmekte ve sürece dahil

¹ İgnace Snellen, *Electronic governance: Implications for citizens, politicians and public servants* isimli makalesinde (2002) *Street level bureaucrats* (sokağa inebilen bürokratlar) tabirini kullanarak, dijital teknolojilerin gelişmesi neticesinde, bürokratların, siyasilerden farklı olarak, bilgi teknolojilerini etraflıca kullandığını ve neticede halka yakınlaştığını ayrıca bu avantajları kullanarak vatandaşlar hizmet sunumunu etkin ve verimli bir biçimde sunduğunu ifade etmektedir.

olan aktörlerin görevini değiştirmektedir. Bir diğer önemli bariyer de hükümet kültürü/hükümetin tutumudur. Özellikle siyasiler ve bürokratlar, bu teknolojilerin, makamlarını tehdit eder hale geldiğini düşünmektedirler. Siyasiler ve bürokratlar, bu teknolojilerin, kendilerine olan ihtiyacı azaltarak eskisi gibi önemli bir güç odağı haline gelmeyeceklerini düşündüklerinden, yeniliklere karşıt bir tutum sergileyebilmektedirler (Clifton, Diaz-Fuentes ve Garcia, 2020: 13,19,20). Bariyerler, genel olarak mikro ve makro seviyede ikiye ayrılmakta olup mikro seviyede kurumsal ve kültürel yapı olmak üzere iki başlıkta incelenmekte olup; prosedürler, alışkanlıklar, bilişsel paternler kurumsal düzeyi; semboller, ritüeller ve dünya görüşleri de kültürel düzeyi ifade etmektedir. Mikro seviyeden makro seviyeye geçildiğinde; uluslararası sistem, hükümetin diğer birimleri, ekonomik aktörler ve diğer gruplardan oluşan yapı; yasal, düzenleyici ve kurumsal yapıdan bütünleşik olduğundan ve birbirini etkilediğinden bu yapıları ve bariyerleri değiştirebilmek her zaman için mümkün olmamaktadır (Fountain, 2004).

Ulus devlet modelinde, bürokrasi-siyaset çekişmesi dijital teknolojilerin uygulanması aşamasında yaşandığı gibi siyasetin koyduğu bariyerler ve bu bariyerlere karşı ortaya konan çözüm önerilerinde de kendisini göstermektedir. Dijital uygulamalar; başlangıçta sıradan birer program olarak görülmüşken, artan talep ve kamuoyunun oluşması, yönlendirilmesi ve karar sürecine etki etmesi nedeniyle güç odakları tarafından da önemsenmiş ve etkinliğinden yararlanabilmek amacıyla uygulamalara konu edinmiştir. Bilgi teknolojileri, bürokrasi-siyaset çekişmesinde yeni bir saha açmış ve gücün elde edilmesi ve korunması noktasında rekabete konu olmuştur. Elitler, ulusal kimliğin ve devlet kimliğinin oluşmasında üstlendikleri görevleri, dijital taşıma ve bu doğrultuda personelleri, organizasyonel yapıları teknolojik gereksinimler doğrultusunda revize etmeye çalışmışlardır.

Ulus devlet modelinde elitler, ulusal kimliğin ve devlet kimliğinin oluşmasında önemli fonksiyonlar üstlenmektedirler. Devletin, dış politikaya ilişkin görüşlerinin oluşmasında devlet kimliği; bürokratik elitler, baskı grupları, uluslararası aktörler tarafından tanımlanmakta ve konjonktüre, siyasal iklime ve değişen toplumsal koşullara göre değişebilmektedir. Örneğin devlet kimliğini batya açılan pencere olarak nitelendiren bürokratik elitler, doğu ile ilişkilerini (siyasi, ekonomik, diplomatik vb.) asgari düzeye indirgeyebilmektedirler. Türkiye’de bürokratik elitler, Cumhuriyetin ilanından sonra Batı’nın bir parçası haline gelmek

istediklerinden, Batı Blokuna girmek için devlet algısının batılı olarak inşa edilmesi şeklinde kimlik tanımlaması yapmışlardır. Benzer bir şekilde Amerika, İngiltere'nin nükleer silahlanmasını tehdit olarak algılamazken İran ve Kuzey Kore'nin nükleer silah edinmesini tehdit olarak algılamaktadır. Bu doğrultuda yönetici elitler, İngiltere'yi demokratik olarak tanımlarken, İran ve Kuzey Kore'yi ise otoriter olarak tanımlamaktadırlar (Özkan, 2021: 169,174).

Bürokratik elitlerin, devlet algısına ilişkin söylemleri, görüşleri, hareketleri, diplomasinin, ekonominin, siyasetin, enerji politikasının vb. oluşmasında önemli rol oynamıştır. Ancak tüm bu güç oluşumuna karşılık, bürokrasi hiçbir zaman için tam anlamıyla sınırsız ve koşulsuz, özerk bir güç odağı olmamış, her dönemde siyasi elitlerle rekabet etmiştir. Nitekim yakın tarihe bakıldığında siyaset ve bürokrasi arasındaki ilişkilerde her dönemde bir rekabet durumunun olduğu görülmektedir.

Türkiye'de bürokratik elitlerin başlangıcı, Tercüme Odası'na kadar götürülebilmektedir. Tercüme Odası, Tanzimat reformcularını ve Yeni Osmanlıları yetiştiren, empirisist (deneycilik) yönü ağır basan okuldur. Yeni Osmanlılar, empirisizme dayalı yönetim anlayışını uygulayarak, enformasyon temelinde güç mücadelesine girişmiş ve iktidarın ele geçirilmesinde bilginin önemini vurgulamışlardır. Jön Türkler ise, seleflerinin aksine, Batıya yönelik politikaların neticesinde, modern eğitim kurumlarının öncülüğünde bürokratik-aydın elitlerinin oluşmasına büyük çaba harcamışlardır. Nitekim askeri, tıbbi, ilmi alanlarda Askeri Tıbbiye, Mülkiye gibi okulları okuyan aydın kesim, Aydınlanmanın pozitivist, rasyonel ve dini etkilerden uzaklaştırılmış yapısını baz alarak, geleceğin epistemolojiye dayanan aydın-bürokrat kesimin oluşmasına öncülük etmiştir. Osmanlı'dan Cumhuriyete gelen süreç içerisinde bürokrat kesim, almış olduğu eğitim ve teknik bilgi üstünlüğü nedeniyle kameralist düşünceyle hareket ederek 'devleti kurtarma' saikiyle hareket etmiş ve kendisini, toplumun üzerinde ayrı bir güç odağı olarak görmüştür (Akıncı, 2011: 65-66).

Türkiye'de bürokrasinin alanı, siyaset ile iç içe olduğundan bürokrasi ile siyaset arasında karmaşık, sınırları belirsiz, kuralları net olmayan bir ilişki bulunmaktadır. Bu minvalde de Türkiye'de bürokrasi-siyaset arasında dönem dönem çatışma görülürken, dönem dönem de uzlaşma görülebilmektedir. Ancak bürokrasinin çatıştığı alan sadece siyaset arenasında yaşanmamakta aynı zamanda bürokratik elit gruplarıyla da yaşanabilmektedir.

20. yüzyılın ortalarından itibaren dünyada enformasyon teknolojilerinin gelişmesi bilgi temelli teknokrat grupların, kapitali elinde bulunduran sermaye sınıfına göre göreceli üstünlüğünü ortaya çıkartmıştır. Dünyada sıklıkla görülen bu durum, özellikle siberokratların, bilgiyi kullanmalarındaki yetkinlikleri ile birleşince, enformasyon teknolojilerine olan ilgiyi arttırmış ve siyasi iktidarı ellerinde bulunduranlar ile kapitalistlere karşı siberokratların mevzi kazanmalarına neden olmuştur. Küresel ölçekte tüm dengeleri değiştirmeye muktedir olan bu yönetsel süreç, Türkiye’de de görülmekte olup ekonomide, siyasette ve bürokraside esaslı dönüşümleri de beraberinde getirmiştir. Bürokrat-siyasi çekişmesi yerini siberokrat-siyasetçi-sermayedar arasındaki üçlü rekabete bırakmış ve dünya iki kutuplu düzenden çok aktörlü ve çok kutuplu bir düzene doğru evrilmiştir.

3. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE SİBEROKRATLAR VE ELİT TEORİLERİ

Uluslararası ilişkilerde ‘güç dengesi kuramı’ kendisine çok sayıda taraftar bulan klasik teorilerin başında gelmektedir. Bu teori, realizmden ayrılarak doğa halinin mutlak savaş ortamında bulunmadığını iddia etmekte ve devletlerin, başlangıçta ikili denge durumundayken uluslararası aktörlerin sürece müdahil olmasıyla da çoklu dengenin sağlanarak genel bir dengenin tesis edileceği kanaatinde bulunmaktadır. Benzer görüşleri savunan plüralist paradigma da bilgi toplumunun hayatın her alanına müessir olmasıyla enformasyon, iletişim ve teknolojinin, uluslararası ilişkilerde başat faktör haline geldiğini belirterek uluslararası ilişkiler analizlerine, devlet dışı aktörlerin de katıldığını betimlemektedir. Dolayısıyla bu görüşe göre, karşılıklı bağımlılık arttıkça ve aktörler arasında bağlar güçlendikçe uluslararası çatışmalar da azalmaktadır. Her bir aktör kendi çıkarını maksimize etme noktasında diğer aktörlerle, farklı dönemlerde karşılıklı işbirliği ve çatışma içerisine girmekte ve sistem neticede dengeye gelmektedir (Aydın, 1996: 83-84,87).

Uluslararası ilişkilerde realizm, neorealizm, yapısalcılık, fonksiyonalizm gibi çeşitli teoriler, yaşanan farklı tarihi olaylar neticesinde kendisini yenilemekte ve olayları analiz etmeye çalışmaktadırlar. 21. yüzyılda savaş teknolojisinin, dijital teknolojilerin, enformasyon teknolojilerinin ve yeni iletişim araçlarının gelmesiyle birlikte, kapital sahiplerinin yanına bürokrasiye, yeni bir eş ortak dahil olmuştur.

Adına siberokrat denilen bilgi üretiminden ve dağıtımından sorumlu olan bu aktörler, küresel sermayenin ulaşamadığı en ücra noktalara ulaşabilmekte ve ulus-devletler arasındaki ilişkileri düzenleyebilme gücüne sahip olmaktadır. Ulus üstü yapılanmaları da etkileyebilme ve yönlendirebilme yeteneği bulunan bu aktörler, bir tweet ya da bir kampanya ile kamuoyu oluşturabilmekte ve aktörler arasındaki dengeyi değiştirebilmektedir. Bu bakımdan uluslararası ilişkilerdeki karma ilişkiler ağına yeni bir elit sınıfı eklendiğinden, bu sınıfın yapısı, özellikleri, nasıl biçimlendiği üzerinde durulması gerekmektedir. Bu nedenle, siberokrat elitlerinin özelliklerinden ve günümüzde aldığı rollere değinilmeden önce, konunun anlaşılabilirliği açısından, siyaset bilimi bağlamında elit teorileri özetlenecektir.

Elit teorileri: genel olarak plüralist (çoğulcu) elit teorisi, elitist (seçkin) elit teorisi, demokratik elit teorisi olmak üzere üç alt başlıkta incelenmektedir (Arslan, 2003: 116-121). Bu başlıklar üç grupta incelenecektir:

a- Pluralist (çoğulcu) elit teorisi: Dahl, Lindblom, Riesman tarafından teorileştirilerek, Truman ve Sartori tarafından geliştirilen teoriye göre toplumdaki siyasi güç, birçok güç odağı arasında paylaşılmıştır. Bu güç odakları askeri, muhalif, bürokratik elitler vb.leri olup iktidarın gücü, baskı grupları ve diğer elitler tarafından sınırlandırılmaktadır. Bu teori başlangıçta elitler arasındaki güç dağılımının eşit bir şekilde dağıtıldığını savunmaktayken ilerleyen zamanlarda, anahtar elitler olarak tabir edilen elitlerin, diğer elit grupları arasında söz sahibi olma, karar alma ve etki etme bakımdan üstünlüğünün olduğunu savunmuşlardır.

b- Elitist (seçkin) elit teorisi: Bu teori, Pareto, Mosca ve Michels tarafından kavramsallaştırılmış olup, Mosca'ya göre toplum yöneten ve yönetilenler olmak üzere iki sınıftan oluşmaktadır. Yönetici grup, sayıca az ve güçlü konumda olup ya doğal seçim ya da siyasi seçim yollarıyla yöneten sınıfı oluşturmakta ve organize bir şekilde hareket ederek daha da güçlü hale gelmektedir. Yönetilenler ise sayıca çok olan ve hükmedilen toplumsal grubu oluşturan kesimden oluşmaktadır.

c- Demokratik elit teorisi: Gaetano Mosca olmak üzere, Max Weber, Joseph Schumpeter ve Raymond Aron tarafından kavramsallaştırılan bu teoriye göre, gücün elit grupları arasında dağıtılması, otoriter rejimlerin bertaraf edilerek demokratik rejimlerin vücut bulabilmesi açısından zaruri nitelik teşkil etmektedir.

Seçilmiş liderlerin diktatöryal tutumları, azınlığın tahakkümü gibi konulara karşı olarak iktidar elitlerinin, diğer güç odağı elitler tarafından denetlenmesini savunan teoriye göre karar alım sürecine her koşulda halk katılımı gerekli olup, bu doğrultuda da sivil toplum örgütleri geliştirilmelidir. Teoriye göre güç, her ne kadar eşit bir şekilde dağıtılamasa da güçlü konuma ulaşmadaki engeller ortadan kaldırılmalı ve demokratik ortam yeşertilmelidir.

Elit teorileri, ulus devlet modelinde inşa edilen, etki alanı kısıtlı ve iktidarın hegemonyasını sağlamlaştırmaya yönelik olan ve genel itibariyle yönetici – yönetici olmayan şekilde ayrıma tabi tutulan, küçük bir azınlık grubu tarafından yönetilen grubu betimlemek için kullanılmaktadır.

Elit teorileri genel itibariyle benzer söylemlerde bulunsalar da plüralist teori, klasik elit teorilerinden farklı olarak, elitler arasındaki dengenin sağlamlaştırılması gerektiğine ve elitlerin iktidar aygıtı karşısında bağımsızlığına vurgu yapmakta böylelikle de iktidarın gücünün kötüye kullanımının engelleneceğini ifade etmektedir. Bu görüş, her ne kadar teoride sağlam ve doğru olarak kabul edilse de, gerçekte bunun pratiğe yansımaları hiç de kolay olmamaktadır. İktidar aygıtının kontrol ettiği bürokratik güç odakları, çoğu zaman iktidardan nemalanmakta, halk da bazen gücü kötüye kullanan iktidara, seçim yoluyla tekrar egemenlik kurma hakkı verebilmektedir. Böylesi durumlarda, savaş, insan hakları vb. durumlarda, ortaya ulusüstü yapılanmalar (Birleşmiş Milletler, NATO vb.) devreye girebilmektedir. Ancak Bosna’da ve Afganistan’da yaşanan katliamlara karşı, Uluslararası Kuruluşların devreye girdiği bilinmekle birlikte, son yaşanan Rusya-Ukrayna ve İsrail-Filistin savaşlarında bu kuruluşların aracı rolünü üstlenmediği görülmektedir.

Yaşanılan olaylar, tarihi tecrübeler, bilgi iletişim teknolojilerine, devletlerin ilgisini ve yatırımını her geçen gün arttırmış olup, eski usul olan ‘diplomasi 2.0’, dijital teknolojilerin ilerlemesiyle ‘diplomasi 3.0’ konumuna evrilmiştir. Nitekim bu doğrultuda teknoloji şirketleri, uluslararası ilişkilerde önemli görevler üstlenmişlerdir. Devletler, Silikon Vadisinde, dijital büyükelçilik açma teşebbüsünde bulunmuşlardır. Benzer şekilde Danimarka’da ilk teknoloji büyükelçiliği oluşturulmuştur. Diplomaside görev alan aktörlerin, dijital konularda bilgi sahibi olması amacıyla konferanslar düzenlenmiş ve danışmanlık hizmetleri sunulmuştur. Amerika, Microsoft ile anlaşma yaparak, kamu diplomasisinin

yürütülmesinde 'Surface Hub' gibi yazılımları kullanarak Dışışleri Bakanlığının diplomasi faaliyetlerini yürütmesine yardımcı olmuştur. İsrail, benzer şekilde dijital diplomatlar oluşturmuş ve kamuoyundan gelen verileri analiz etmede, gündem oluşturmada (hashtag), etkili sosyal medya hesaplarının hangileri olduğunu belirlemede, diplomatlarına eğitimler vermiştir. İsrail, dijital diplomatları, erişiminin zor olduğu bölgeler için kullanmış ve kriz yönetiminde anlık verileri analiz etmede ve siyasi manevrada bulunabilmede, hız üstünlüğünü ele geçirmede, bu yöntemi sıklıkla kullanmaya başlamıştır (Gürdal, 2021: 119-121). Dijital diplomasi, diplomasinin evrildiği tüm bu süreç sonunda yumuşak gücün önemli bir bileşeni haline gelmiştir.

Joseph Nye, güç konusunda 1980'li yıllarda 'yumuşak güç' kavramını öne çıkarmış ve yumuşak gücün, ülkenin dış politikada, kendi istediklerini, herhangi bir tahakküm olmaksızın, başka ülkelere rıza dahilinde yaptırmak anlamına geldiğini söyleyerek, bir anlamda yumuşak güce, teknolojinin de dahil olduğunu ima etmiş ve ülkelerin güçlü olabilmeleri için askeri ve ekonomik güç kadar yumuşak güç unsurlarının da dahil olması gerektiğini vurgulamıştır. Nye, yumuşak güç unsurları olarak saydığı kaynaklar olan kültür ve dış politikaya, eğitim ve dijital kaynakları da ilave etmiş ve dijitalleşmenin, kitle iletişiminin harekete geçmesindeki önemine vurgu yapmıştır. Bu yüzden de dijital diplomasi, dijital çağda, yumuşak gücün oluşturulmasında kullanılan diplomasi çeşidi olarak telakki edilmektedir (Nye, 2008:94-95).

Dijital diplomasi örneğinde görüldüğü üzere siberokrasi, dijital uygulamaların bürokrasinin her alanına (ulaşım, adalet, ekonomi, sanayi, dış ilişkiler) yansıdığı, devletlerin her geçen gün bu konuda yatırımını arttırdığı, güç elde etmede ulusal ve uluslararası aktörlerin rekabet halinde bulunduğu, hız, etkinlik ve teknik üstünlüğün belirlenmesinde başat rolü oynadığı, bürokrasinin, dijital bir evrende farklı kurallarla ve farklı özelliklerle devam ettiği yeni bir türü haline gelmiştir.

David Ronfeldt tarafından 1992 yılında yazılan 'Siberokrasi geliyor' isimli makalesinin yayınlanmasından itibaren siberokrasinin olasılıktan, realiteye dönüşmesini gerçekleştiren çok sayıda teknolojik gelişme yaşanmıştır. Günümüzde, blokzinciri, nesnelerin interneti ve yapay zeka uygulamaları ile sürece adım adım yaklaşılmıştır. Örneğin Fintek dünya çapında yeni bir dijital finans yapının

oluşturulduğunu, bu oluşumun, yapay zeka, büyük veri analitiği, blokzinciri, makine öğrenmesi ve biyometrik tanımlama vb. yöntemlerle gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Nitekim, mobil para olarak kullanılan dijital paralar, bunun en somut göstergesi olarak kabul edilmektedirler (Sethuramalingam, 2020: 3-4). Sonuç olarak siberokraside, siberokratlar, sahibi oldukları dijital ağlar ile uluslararası örgütlerde önemli bir güç odağı haline gelmişlerdir.

21. yüzyılda güç dengeleri ulus devlet modelini aşan boyutta uluslararası ve çok uluslu devletler modelinde düzenlenmeye başlanmıştır. Güç dengeleri beraberinde dijital çağa geçişle birlikte yeni elitleri ortaya koymuş ve adına siberokrat denilen yeni elitlerin eylemleri, davranış kalıpları ve tutumlarıyla, süreçler şekillenmeye başlamıştır (bknz. Tablo 1.). Siberokrasi, bilgi çağında, yeni bir paradigma değişimini beraberinde getirmiş, yeni ilişkileri, yeni bir toplumsal sınıfı (siberokratları) ve bilgi etrafında şekillenen yeni yapıları ortaya çıkartmıştır. Siberokratlar, sahibi oldukları güç ile kapitalden daha önemli olarak, bilgiye sahip olmuş ve bu bilgiyi yaygınlaştırmışlardır. Bu doğrultuda da, siberokratların menfaatleri ve eylem tarzları, devletlerle bazı durumlarda paralellik gösterse de bazı durumlarda da ayrı düşebilmiştir. Siberokraside oluşan ve adına siberokrat denilen yeni sınıf, devlet ve devlet dışı aktörler ile olan ilişkilerinde etkili bir konuma yükselmiştir.

Siberokratlar uyguladıkları yöntemlerle, üretim, istihdam, planlama vb. konularda teknolojiden faydalanmışlar bu sayede de üstünlük elde etmişlerdir. Siberokratlar, bilgi çağına uygun dönüşümleri, teknoloji temelli uygulayarak örgütlerini buna uygun hale getirmişler ve neticede ulusal sınırları aşarak küresel ölçekte etkin bir güç odağı haline gelmişlerdir. Her geçen gün yeni yöntem ve metotları uygulayan bu şirketler; ticaretten, uzay iletişimine, yapay zekadan, hipersonik füzelere kadar bürokrasinin her alanında adından söz ettiren yeni buluşlara imza atarak, ulus devletlerin hem ortak olmak istediği hem de mesafeli yaklaştığı önemli bir güç odağı haline gelmişlerdir. Özellikle siberokratların uyguladığı yöntemler, veri mahremiyeti ve etik ihlallere neden olması nedeniyle de fazlasıyla eleştirilmiştir. En çok eleştirilen şirketlerin başında da Amazon gelmektedir.

Jeff Bezos tarafından 1994 yılında kurulan Amazon, küresel ölçekte faaliyet gösteren e-ticaret şirketi olup, müşteri memnuniyetini baz alarak

müşterileri tarafından teslim alınan ürünlerin dijital izini takip etmesi ve, büyük veri tabanından yararlanması nedeniyle kişisel verilerin toplanması, depolanması, işlenmesi ve analizi noktasında zirvede yer almaktadır. Ancak Amazon'un kişisel verileri rıza aramaksızın alması, işlemesi ve depolanması, veri mahremiyeti ve güvenliği konusunda şüphe uyandırmaktadır. Bununla birlikte kullanıcıların, dijital emekleriyle oluşturdukları ayak izlerinin, şirket tarafından reklamcılara satılması ve karşılığında oluşan artı değerın tek taraflı olarak şirketlerce paylaşılması da sömürünün diğer bir boyutunu oluşturmaktadır (Şeker ve Atiktürk, 2022: 101-103).

Facebook'un kurucusu Mark Zuckerberg, 2018 yılında patlak veren veri ihlali suçlamasıyla karşılaşmasından sonra kamuoyunda büyük bir infial uyandırmış ve Senatoda ifade vermeye çağırılmıştır. "Cambridge Analytica" isimli şirket, Facebook'un kullanıcılarından aldığı kişisel verileri, Amerika'da seçim kampanyası için kullanmasıyla veri ihlali, teknoloji ilişkisi bir kez daha sorgulanmıştır. Facebook, özellikle diğer veri toplama şirketleriyle ortaklaşa hareket ederek kullanıcılarını sömürmekte, üzerinden para kazanmakta ve çeşitli çerezler² aracılığıyla da sistemi kontrol altında tutmaktadır. Center For Responsive Politics isimli şirket ise, Facebook ve Google'ın, Kongre'de lobicilik faaliyetleri için 100 milyon dolara yakın para harcadığını belgeleriyle ortaya koymuştur (Arık ve Arık, 2020, s.456-457). Tüm bu veriler, ticari kaygılarda hareket eden ve toplum hizmetinden uzaklaşma tehlikesi barındıran şirketlerin, denetimin olmaması durumunda yozlaşabileceği ihtimalini göstermektedir.

² İnternet siteleri aracılığıyla, kullanıcıların adreslerine ve verilerine erişebilmek amacıyla tarayıcıya bırakılan, kullanıcıların bilgilerini kaydeden ve internet sitesine bu verileri ulaştırılan, tanımlama dosyasının adıdır.

Tablo 1. Bürokrat, Burjuva ve Siberokrat İlişkisi

Başlıklar	Bürokratlar	Burjuvalar	Siberokratlar
Ortaya Çıkışı	Max Weber'in ifade ettiği üzere büyük ve karmaşık yönetim örgütlerinin işlerlik kazanmasıyla ortaya çıkmıştır	Feodal yapının çöküşü ile oluşmaya başlamıştır.	21. yüzyılda ortaya çıkmıştır.
Bilgi	Görev alanı ile sınırlıdır.	Görev alanı ile sınırlıdır.	En ileri seviyededir.
Uzmanlık	Görev alanında yetkindir.	Kapitale ilişkin konuda uzmanlaşmıştır.	Görev alanında ve benzer konularda da yetkindir.
Güç	Siyaset karşısında sadece alanında kısıtlı bir gücü bulunmaktadır.	Ulus devlet ile rekabet edebilecek boyuttadır.	Uluslararası örgütlerde söz sahibi olduğu kadar sermayedarlar ile de rekabet etmektedirler.
Devletle Olan İlişkiler	Bağlı bulunduğu devlette güçlüdür.	Konjonktüre göre değişmektedir.	Konjonktüre göre değişmektedir.
Etki Alanı	Ulus devlet içindedir.	Ulusal ya da uluslararası ölçekte olabilmektedir.	Uluslararası boyuttadır.
Siyasetle Olan Bağ	Dönem dönem çekişme dönem dönem de uzlaşma halindedir.	Kapitale ve ranta göre değişmektedir.	Çok fazla değişkenlik gösterir.
Uluslararası İlişkilerde Etkinlik	Yoktur ya da çok sınırlı düzeydedir.	Kapitale göre değişmektedir.	İleri seviyededir.
Bilgi Toplumuna Uyum	Gelişme Halindedir.	Gelişme Halindedir.	İleri seviyededir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Amazon, Facebook, Google, Microsoft, Apple tarafından üretilen donanımlar, yazılımlar ve ürünler, Amerika başta olmak üzere, vatandaşlar hakkında toplanan verilerin satılması için kullanılmışlardır. Amerika ve Çin, bu doğrultuda askeri güçlerini takviye etme ve vatandaşlarını kontrol edebilmek amacıyla, bu şirketleri desteklemişlerdir. Kapitalist ülkeler, ekonomik gelişme için uluslararası teknoloji şirketlerine görünüşte karışmış gibi görünseler de esasında her seferinde bu şirketleri desteklemişlerdir. Baudrillard, bu konuda toplumun gidişatına teknoloji temelli yaklaşarak, gerçek dünyanın net bir şekilde görüldüğü yapıdan, gerçeğin, hiper gerçeklikle, sanal ortamda temsil edildiği yapay temsillere doğru gidilmesinin, gerçeklik olgusunun tersine çevrilmesine neden olduğunu ifade etmiştir (İşler ve Kayadevir, 2023: 54-55).

Siberokratların, ticaret ve ekonomide başat rol oynamaları, kapitalist sisteminin devamına katkı sunmaları, bu sınıfın rolünün tekrardan ele alınmasına ve elit teorilerinin revize edilmesine yol açmıştır. Plüralist elit teorisi haricindeki teoriler, yönetici ve yönetici olmayan sınıf şeklinde ikili bir ayrımı öne sürmüşler ve yönetici sınıfı genel itibarıyla bürokrat ya da siyasetçi bağlamında irdelemişlerdir. Elit teorileri benzer şekilde, çoklu aktörlerden ismen bahsetmiş ancak bu aktörlerin etki alanını, ortaya çıkışını, diğer aktörlerle olan ilişkilerini etraflıca irdelememiştir. Ayrıca plüralist teori dahil elit teorileri, her ne kadar ulus üstü elitlerden bahsetmiş olsa da bu elit grubunun siyaset ile olan ilişkilerinde ve uluslararası dengenin sağlanmasında üstleneceği rol hakkında yeterli açıklamada bulunmamıştır. Bu konuda Richard Rosecrance, elit teorilerini, uluslararası sistem dahilinde incelemiş ve oluşan yapıya, yeni oluşan elit grubunu dahil ederek yeni bir kavramsallaştırmaya gitmiştir.

Richard Rosecrance "Action and Reaction in World Politics" isimli kitabında, uluslararası sistem yapılanmasını, yönetici elitleri ve etki alanlarını da analiz ederek, dört ayrı bileşene ayırarak açıklamıştır. Bu bileşenler: "Yönelim" (Direction), "Kontrol" (Control), "Kaynaklar" (Resources), "Kapasite" (Capacity)'den meydana gelmekte olup Yönelim, dış politikanın oluşturulması ve düzenlenmesi sürecinde elitlerin tutumunu ve davranış kalıplarını baz almaktadır. Kontrol, elitlerin, sahip oldukları güç ile iktidar olma ya da iktidar ortağı olma noktasındaki eylemlerini açıklayarak uluslararası politikanın şekillendirilmesinde üstlendikleri

rolü anlatmaktadır. Kaynaklar, kontrolün, maddi ya da bilgi gibi güç bileşenlerinin uygulanması neticesinde ortaya çıkarken, Kapasite kavramı ise, sistemin kendisini yükselten ve bozan tüm unsurların birarada değerlendirildiği yapıyı ifade etmek için kullanılmaktadır (Yıldırım, 2015: 185). Richard Rosecrance'ın da vurguladığı üzere kontrol, yeni elit grubunu kontrol etmede önemli bir konuma yükselmiştir

Jeff Bezos'un kurucusu olduğu Amazon şirketinde görüldüğü üzere, bilgi temelli teknolojik yapıların kontrolü, düzenlenmesi ve raporlanması oldukça karmaşık bir süreç olup bu yapıların küresel ölçekte sacayaklarının bulunması, bu yapıların etki altına alınmasını güçleştirmektedir. Siberokratlar, sınırları ulus-devleti aşan alanlarda hareket etmekte ve etkileri uluslararası boyutta görülebilmektedir. Siberokratların sınırları aşan boyutta eylemleri, ulus üstü yapılanmaları ve diğer devletlerle olan münasebetleri nedeniyle, ulus devletler tarafından kontrolü, müdahalesi ve izlenmesi zorlaşmaktadır. Siberokratların faaliyetleri dünya kamuoyunda yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Siberokratların bazı eylemleri geniş taraftar bulurken bazı eylemleri ise kamuoyunda yoğun bir şekilde eleştirilmektedir. Siberokratlar, hayatın her alanında faaliyet gösterebilmekte birlikte daha çok kullanıcıların en fazla talep ettiği, bilgi teknolojisi temelli yapılarda faaliyet göstermektedirler ve bu alanlarda büyük bir güç odağı olmaktadır.

Ulus-devletlerin egemenliklerinin paylaşımı ve etik ihlalleri tehlikesiyle karşılaşan devletler, bu soruna temkinli yaklaşıma çalışmışlar ve birtakım denetim mekanizmalarını devreye sokmuşlardır. Nitekim, Amerika Birleşik Devletleri'nde Kongre, siberokratların, serbest piyasa ve e-ticaret düzenine zarar verip vermediklerini tespit edebilmek amacıyla Facebook, Amazon, Google ve Apple gibi şirketlerin CEO'larını, kongreye ifadeye çağırmıştır. Mark Zuckerberg, Jeff Bezos, Sundar Pichai ve Tim Cook, Temsilciler Meclisi Adalet Komisyonunda, sorguya çekilmişler ve haklarındaki iddialara cevap vermişlerdir. Amazon'un CEO'su Bezos, hakkındaki iddialara yanıt olarak yatırımı, bilgi üretimini ve istihdamı arttıcı yönde çalıştıklarını ifade etmiştir (Yıldız, 2021: 9). Dünyanın ekonomik, askeri ve ticari açılarından en büyük gücü olarak kabul edilen Amerika, veri güvenliği ve etik ihlallerine karşılık, ikinci bir güç odağı tehlikesi barındıran uluslararası teknoloji şirketlerinin güçlerini kötüye kullanmalarının verebileceği zararları öngörebilmek ve olası zararlarına karşı tedbir alabilmek için birtakım önlemlere başvurmuştur.

Nitekim, Kongre ve Temsilciler Meclisi bu konuya eğilmiş ve algoritmaların, dijital verilerin, kişisel verilerin, devlete ait bilgilerin, siberokratlarca, suiistimal edilebilme tehlikesine karşı tedbir almıştır.

Siberokratların gücü, salt ekonomik, siyasi ya da diplomatik kanallardan ibaret olmamakta, toplumu dönüştürme tasavvuru ve yeni bir toplum ideası oluşturma noktasında da devletler için tehlike oluşturabilmektedir. Ulus kimliğinin beraberinde getirdiği ortak inanç, değer, sembol, ritüel, kültür gibi semboller; dijital medya aracılığıyla topyekûn değişmekte ve yeni bir paradigmaya evrilmektedir. Bu bakımdan post endüstriyel toplumlarda, tüm bu sürecin sonunda bilgi temelli yeni bir sınıf oluşmaktadır. Aşağıda gösterilen Tablo 2.'de de görüleceği üzere sanayi sonrası toplumlar, bilgiyi kaynak olarak almakta ve bilgi temelli yeni bir sınıf oluşturmaktadır. Sanayi öncesi toplumlarda feodal beylere karşı ticaretin gelişmesiyle ortaya çıkan burjuvazi, aristokrat sınıfı ortadan kaldırarak, kapitalist sistemin kuruluşunu sağlamıştır. Benzer şekilde sanayi sonrası toplumda, 21. yüzyılda siberokratlar, devasa teknoloji şirketleri (Microsoft, Twitter, Apple, Amazon vb.) kurmuş ve ulus devletlere bilgiyi aktarmışlardır. Nitekim ülkeler arasındaki mücadeleler askeri boyuttan çıkarak dijital boyuta evrilmiş ve teknolojinin diğer tüm sektörleri etkilediği ortaya çıkmıştır. Örneğin bilgi toplumunda çip üretmenin, yazılım lisanslamanın getirisinin, sanayi çıktısına göre katma değerinin yüksekliği ortaya konulmuş ve ülkeler, ticaretten ulaşım, ekonomiden, eğitime kadar her alanda teknolojiyi ve teknoloji konusunda egemen konumda bulunan siberokratları bünyelerine dahil etmeye çalışmıştır. Sonuçta güç dengesi tamamen değişmiştir.

Tablo 2. Sanayi Öncesi Sanayi ve Sanayi Sonrası Toplumlar Tabakalaşma ve Güç

	Sanayi Öncesi Toplum	Sanayi Toplumu	Sanayi Sonrası Toplum
KAYNAKLAR	Toprak	Makine	Bilgi
Sosyal Mevki	Çiftçilik Büyük Çiftçilik (geniş ekim alanı)	Ticarethane	Üniversite Araştırma Kurumu
Başat Tipleri	Arazi Sahipleri Ordu	İş adamları	Bilimadamları Araştırmacılar

Gücü Kullanma Yolları	Doğrudan Kasgücüne dayalı kontrol	Politika üzerinde dolaylı etki	Teknik-Politik gücün dengesi imtiyazlar ve haklar
Dayandığı Sınıf	Mülkiyet Askeri Güç	Mülkiyet Politik, Organizasyon Teknik Beceri	Teknik Beceri Politik Organizasyon
Elde Etme	Miras, Ordular tarafından el koyma	Miras, Himaye, Eğitim	Eğitim, Hareketlilik (Sosyal) Atama ve Seçim

Kaynak: (Bell,1973:359).

Uluslararası ilişkilerde Amerika-Sovyetler Birliği arasında yaşanan soğuk savaş, güç dengesi konusundaki görüşleri temelden sarsmıştır. Karşılıklı denge politikalarının izlendiği ve en güçlünün askeri imkanlarla belirlendiği bu yapıda hiçbir güç, diğer bir güce üstünlük kuramamıştır. Ancak teknolojinin gelişimi ve nükleer silahların keşfiyle dengeleme politikası, yerini caydırıcılığa bırakmıştır. Bu doğrultuda realizm, rasyonalizm, devrimcilik argümanlarını bir potada eriten, orta yolu, karşılıklı dayanışmayı ve diyalog kanallarının açık tutulmasını savunan İngiliz Okulu, düzen ve adaletin tesisinde savaşın bir araç olduğunu ve neticede savaşların neticesinde barışın tesis edileceğini savunmuştur (Özbilek, 2020: 58-59,64-65). Ancak 1. ve 2. Dünya savaşları, İsrail Filistin savaşları örneklerinde görüleceği üzere savaş, düzeni ortaya çıkartmamış, devletleri caydıran bir güç olmamış aksine yenilen devletlerin, gücü eline geçirip tekrar çatışmaya girmesi için araç olarak kullanılmıştır. Benzer şekilde İsrail-Filistin savaşında da defalarca çatışma yaşanmasına ve Uluslararası Toplumun müdahalelerine ve müzakere çabalarına rağmen, toplumsal huzur ve düzen hiçbir zaman için tesis edilememiştir.

Uluslararası ilişkilerde yaşanan sorunların çözümünde ulus devletler yetersiz kalabilmekte, Uluslararası kuruluşlar da tepkisiz kalabilmektedirler. Özellikle Uluslararası kuruluşlar, güçlü konumdaki devletlerin (Amerika, Çin, Rusya, İngiltere vb.) etkisi altında kalabilmekte ve siyasi kararlar alabilmektedirler. 2023 yılında başlayan İsrail-Filistin savaşında BM Güvenlik konseyi toplanamamış, savaşı durduracak ve sivillerin zarar görmesini engelleyecek acil eylem planları

yapılmadığı gibi Amerika gibi güçlü devletler de konuya siyaseten yaklaşmışlardır. Ulus devletlerin, Uluslararası Kuruluşların yetersiz kaldığı durumlarda, post-endüstriyel toplumlarda, siberokratlar, kurdukları çoklu ilişkiler, geniş ağ bağlantıları, devasa bütçe ve insan kaynağı ile adeta ulus devletlerle mücadele içine girebilecek büyük bir güç odağı haline gelmişlerdir. Elon Musk'ın sahibi olduğu uydu internet sitesi Starlink, Gazze'ye internet hizmeti sağlamış böylelikle iletişimin (sabit hat, telefon, internet vb) kesilmesini engellemiştir. Böylelikle siberokrat, tek başına Uluslararası Kuruluşların, ulus devletlerin, insani müdahale ve müzakere çalışmalarını başlatmadığı ortamda barışın tesisi noktasında önemli görevler üstlenmiştir.

Uluslararası ilişkilerde, diplomasi kanalları artık toplantılar, sempozyumlar, zirveler ve bildiriler ile sınırlı kalmamakta, X (eski adıyla twitter) gibi platformlar aracılığıyla da dünya kamuoyu, sürece dahil olabilmekte ve politikacıları, harekete geçmeye sevk edebilmektedir. Halkın, bir nevi baskı grubu işlevi gördüğü bu yapıda, halk, sosyal medya platformları aracılığıyla sürece müdahil olmakta ve ulus devletleri, uluslararası kuruluşları harekete geçirebilmektedir. Yakın zamanda yaşanan ve halen devam eden Rusya-Ukrayna savaşında sosyal medyanın gücü (X platformu), diplomasi oluşturmada ve savaşın meşruiyetini sağlamada, taraftar toplama noktasında büyük önem arz etmiştir. Özellikle Rusya-Ukrayna savaşında ele geçen veriler (bkz. Tablo 3.), X'de paylaşılan yayınlar, fotoğrafların, videoların gerçekliği konusunda büyük bir tereddüt oluşturmuştur. Doğru ve yanlışın birbirine geçtiği, algı yönetiminin ve dezenformasyonun yapıldığı platformlarda, ulus-devletler, diplomasiyi dijital mecralarda yönetmeye başlamış ve kurdukları siber takımlar vasıtasıyla, bu konulara ciddi mali kaynak, personel ve yatırım ayırmışlardır.

Rusya-Ukrayna savaşı, beraberinde sosyal medyada diplomasi savaşlarının yaşanmasına sebebiyet vermiş (bkz. Tablo.3) ve dijital platformlarda tek yanlı, dezenformasyon içerikli, algı yönetimi oluşturma saikli içerikler yayınlanmıştır. Bazı ülkeler, sosyal medyanın içeriklerine müdahale etmekteyken diğer ülkeler erişime kısıtlama koymuşlardır.

Tablo 3. Sosyal Medya ve Dijital Medya Uygulamalarının Rus Hükümetine/ Kullanıcılara Karşı Aldığı Kısıtlama ve Erişim Engelleri

	Sanayi Öncesi Toplum
Youtube	Sputnik ve Russia Today'in kanallarını Avrupa'da erişime kapattı. Rus kanallarının gelir elde etmesini yasakladı.
Google	Rusya'nın Ukrayna'ya saldırıları nedeniyle harita uygulaması olan Google Maps'i askıya aldığını duyurdu, Google, Rusya'daki tüm reklam satışlarını duraklattı. Google, Russia Today ve Sputnik haber sitelerini Avrupa'daki Play uygulama mağazasından engelledi, Apple Pay ve Google Pay hizmetleri çevrimdışı oldu
TikTok	TikTok, Avrupa Birliği'ndeki iki Rus devlet medya kuruluşuna (Russia Today ve Sputnik) erişimi engelle kararı aldı.
Netflix	Rusya'da gelecekteki tüm projeleri ve satın almaları geçici olarak durdurdu, Netflix, Ukrayna'da devam eden kriz nedeniyle, Rusya'nın yayın düzenlemelerini kabul etmeyeceğini açıkladı
Microsoft	Rusya'da tüm hizmetlerini durdurdu.
Twitch	Rus devlet medyasının zararlı yanlış bilgi yayıcılarına karşı hareket etmesini yasakladı.
Snapchat	Reklamları devre dışı bıraktı ve 'ısı haritası' işlevini geçici olarak devre dışı bıraktı.
Spotify	Ukrayna'ya yönelik saldırıya yanıt olarak Rusya'daki ofisini kapattı.
Reddit	Propaganda yapıldığı iddiasıyla Rusya'nın en büyük konu başlığını kısıtladı.
EA Sports	FIFA 22, FIFA Mobile ve FIFA Online oyunlarından Rusya milli takımı ve Rusya kulüp takımlarının kaldırılacağı açıklandı.

PayPal	Rusya`da yeni kullanıcı kabul etmeyi durdurdu.
Mastercard ve Visa	Mastercard ve Visa, yaptırımların ardından Rus finans kurumlarını engelledi.
Binance	Kripto borsası Binance, yaptırım uygulanan Rus bankalarının kartlarını kabul etmeyeceğini açıkladı.

Kaynak: Fidan ve Lokmanoğlu, 2023: 34-35.

2022 yılında yapılan benzer bir çalışmada ise, İsrail, antisemitizm, Yahudilik konusunda devlet başkanlarının, sanatçıların, kanaat önderlerinin attıkları tweetlerin incelendiği çalışmada/makalede (Jikeli ve Soemer, 2022). Tablo 4.'de de görüleceği üzere sanatçıların, kanaat önderlerinin açıklamalarının, siyasetçilerden daha fazla bir şekilde halkı kanalize ettiği ve kamuoyunu yönlendirdiği görülmektedir. Bu tablo, dijital diplomasinin ne kadar etkili olduğunu ve siberokratların sanıldığının aksine dünya kamuoyunu oluşturmada büyük bir güç odağı haline geldiğini göstermektedir. Benzer şekilde topluma mal olmuş sanatçıların, yazarların vb. söylemleri de en az siberokratlar kadar etkili olabilmektedir.

Tablo 4. Yahudilerle İlgili Atılan Tweetlerin Derlemesi

Başlıklar	Bütün Tweetler	Antisemitik Tweetler
Kanye West	24 (24 %)	7 (39 %)
Trump	0	0
Antisemitizm	71 (71 %)	8 (44 %)
Zenciler	20 (20 %)	6 (33 %)
İsrail	25 (25 %)	3 (17 %)
Kontrol ³	13 (13 %)	7 (39 %)
Yukardakilerden Biri	93 (93 %)	17 (94 %)

Kaynak: Jikeli and Soemer, 2022: 11

³ Yahudilerin medyayı, hükümeti, kurumları ve sosyal medyayı kontrol etmesi anlamında kullanılmaktadır.

Dijital diplomaside siberokratlar, sosyal medyada büyük güç elde etmişler ve adeta ulus devletlerden, uluslararası kuruluşlardan sonra çok uluslu şirketlerin yöneticileri olarak üçüncü bir güç konumuna evrilmişlerdir. Bu nedenle, siberokratların eylemleri, hareket tarzları ve söylemleri, uluslararası ilişkilerdeki rolleri de değiştirmiştir.

Dijital diplomaside, bürokratlar kadar, siberokratlar ve sanatçılar da attıkları bir tweet ile kamuoyunun yönlendirilmesinde etkin bir rol oynamaktadırlar. Geleneksel diplomasinin kurallarının yeniden yazıldığı ve dijitalleşmeyle birlikte dijital diplomasiye evrilen yeni durumda, çok hızlı bir şekilde kitleler manipüle edilebilmekte, kamuoyu oluşturulabilmektedir. Sosyal medya aracılığıyla yapılan yorumlar, atılan başlıklar diplomasiyi şekillendirerek, belli bir olay hakkında genel bir kanaatin oluşmasını sağlamaktadır. Kitle iletişiminin devletlerin kontrolünden çıktığı ve kontrolün çok sınırlı olduğu bu mecrada, kamuoyunda oluşacak genel bir kanaat, diplomasiyi şekillendirmekte ve politika belirleme sürecinde etkin hale gelmektedir. Küreselleşmenin etkisiyle, dijital diplomaside; geniş bir alana yayılabilen söylemler, algı oluşturmada ve kamuoyunu manipüle etmede önemli bir araç haline gelmişlerdir.

Ulus devletlerin, siberokratlarla kurduğu bağlantı, diplomasinin şekillenmesinde ve kamuoyunun oluşturulmasında büyük önem arz etmektedir. Özellikle siberokratlar ile işbirliğine giren ülkeler, teknik üstünlük elde etmenin yanı sıra kamuoyu oluşturmada da büyük bir avantaj sağlamışlardır. Siberokratların, ulus aşırı bir şekilde şirketleşerek her alana nüfuz etmeleri, dijital diplomaside de etkin olmalarını sağlamış ve önemli bir güç odağı haline gelerek, kitleler ve devletler üzerinde etkili olmalarına vesile olmuştur. Bu durum, siberokratların, sosyal medya devlerini yöneten güç odaklarının, ne kadar büyük bir güce sahip olduklarını göstermektedir. Dijital çağın 21. yüzyılda yeni olması ve yapay zekanın gelişme aşamasında olması nedeniyle siberokratların, ağ bağlantıları, kurdukları siyasi ilişkiler ve iktidardaki konumları, ilerleyen dönemde daha da etkili hale gelecektir.

SONUÇ

Bilgi toplumu 21. yüzyılda bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle salt teknik yönden ilerlememiş beraberinde yeni bir anlayışı, paradigma değişikliğini getirmiştir. 21. yüzyılda örgütsel yapıda, organizasyonel birimlerde, savaş teknolojisinde, yönetiminde, güç dengesinde, aktörler arasındaki bağlarda önemli değişiklikler yaşanmıştır. Dijital çağ yönetiminde, adına siberokrat denilen bir teknokrat sınıfı, mevcut güç odaklarına eklenmiş ve önemli bir bileşen haline gelmiştir. Siberokratlar, ulus devlet ve uluslararası kuruluşlarla olan ilişkilerinde önemli diyaloglar geliştirmiş ve bu sınıfın her hareketi, eylemi, sözü dünya kamuoyunda tartışılır hale gelmiştir.

Yeni çağda, bilgi toplumunda, değişkenliğin, belirsizliğin, hızın ve etkinliğin önem kazandığı, sınırların olmadığı yapıda aktörler ve ilişkiler değişmiş ve yeni güç odakları sürece dahil olmuştur. Siyaset-bürokrasi çekişmesi yerini çoklu aktörler arasında ilişkilere bırakmış ve her bir aktörün görev tanımı adeta yeniden belirlenmiştir. Bilgi toplumu salt interneti, bilgi teknolojilerini ortaya çıkartmamış beraberinde örgütsel yapıları, güç odaklarını, ulus devlet anlayışını, vatandaşın etkinliğini de değiştirmiştir.

Siberokrasilerde, bilgi çağının getirdiği düzen; ekonomik, toplumsal, siyasal ve çevresel yönlerden yeni dünya düzenine egemen olacak bir düzeni anlatmakla birlikte aynı zamanda da postmodern dünyada, ortaya çıkan değişimleri de bünyesine dahil etmektedir. Postmodern dünya, bilgi temelli sistematik yaklaşımlarla ve yeni dünya düzeninin getirdiği kurumsal yapıyla eşzamanlı hareket etmekte ve karmaşık, sınırların belirsiz olduğu, kaotik, sürekli değişimin yaşandığı küresel dünyada, bürokratik düzene, yeni bir paradigmayı beraberinde getirmektedir. Bu bakımdan siberokrazi kavramının incelenmesi oldukça önemlidir.

Yeni dünya düzeninde, postmodern yapılar, devletlere, uluslararası aktörlere ve çok uluslu şirketlere farklı şekillerde tezahür etmişlerdir. Post modern yapılar, ekonomik, toplumsal ve siyasi yapıları baştan aşağı değiştirmişler ve beraberinde siyaseti, bürokrasiyi ve devlet algısını da topyekün revize etmişlerdir. Yeni dünya düzeninde, feodal sistemin yıkılışında burjuvazinin oynadığı role benzer bir mücadele (burjuvazinin, aristokratlara karşı kazandığı zafer), dijital

çağda siberokratlar ile sermayedarlar arasında yaşanılır hale gelmiştir. Bu mücadele, her ne kadar geçmişteki gibi açık ve net bir şekilde gerçekleşmese de, hatta zaman zaman bu iki sınıf arasında işbirliği yapılarak, ortaklaşa hareket edilse de, bu iki sınıf arasında yaşanan güç mücadelesi, siberokratları, bilgi tekeli elinde bulundurma ve yayma açısından ciddi bir güç paydaşı haline getirmiştir. Bu bakımdan, siberokratlar, siyasette etki alanı genişleyen bir güç odağı haline gelmekle kalmamış aynı zamanda da bürokraside etkin bir aktör haline gelmişlerdir. Nitekim çalışmada da siberokratların, bürokrasideki konumları araştırılmıştır.

Dijital çağda, aktörler arası ilişkiler kuvvetlenmiş, yeni sınıflar ortaya çıkmış, vatandaş edilgen konumdan çıkarak etken konuma geçmiştir. Kavramların, ilişkilerin muğlaklaştığı, hızın ve teknik bilginin önem kazandığı bu yeni dönemde; örgütler ve devletler, organizasyonel yapılarını değiştirmişler ve teknik üstünlükten yararlanabilmek amacıyla yeni birimler kurmuşlar ve çalışanlarını teknik bilgilerle eğitmişlerdir. Ulusal ve Uluslararası arenada yaşanan güç savaşları, farklı bir sahada yaşanır hale gelmiş ve dijital platformlar, hiç beklenmedik bir şekilde kamuoyunu yönlendiren, etkileyen ve harekete geçiren önemli bir aktör haline gelmiştir. Bürokrasinin her sahasında uygulanabilen dijital teknolojilerin, adeta tüm yapıyı kökten revize ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada, uluslararası güç dengesi, İngiliz okulu yaklaşımı, realizm, yapısalcılık gibi uluslararası politik yaklaşımlardan bahsedilerek, siberokrasinin ve siberokratların konumunun daha iyi anlaşılmasına gayret edilmiştir. Bu konuda yumuşak güç yaklaşımı, siyasete, siberokrasinin nam salması bakımından oldukça önemlidir. Nitekim, Joseph Nye, güç konusunda 'yumuşak gücü' öne çıkarmış ve yumuşak gücün, ülkenin dış politikada, kendi istediklerini, başka ülkelere rıza dahilinde yaptırmak anlamına geldiğini söyleyerek, bir anlamda yumuşak güce, teknolojinin de dahil olduğunu ima etmiştir. Dolayısıyla ülkeler artık caydırıcılıkta, askeri güce, bilgi teknolojilerini de ekleyerek bilginin en önemli güç olduğunun farkına varmışlardır.

Çalışma, siberokratları, geleneksel elit teorileri bağlamında incelemesi ve siberokratların, nasıl ortaya çıktığından ve dijital çağdaki öneminden bahsedilmesi açısından oldukça önemlidir. Çalışmada, diğer çalışmalardan farklı olarak, siberokratların öneminden bahsedilmiş ve günümüzdeki siberokratların etki alanlarından, faaliyetlerinden, uluslararası ilişkilerdeki konumlarından

bahsedilerek, siberokrasinin geleceği ve siberokratların uluslararası ilişkilerdeki rolü tartışmaya açılmıştır. Siberokratik düzende, siberokratların ne kadar önemli bir yer teşkil ettiği açıklanmaya çalışılmış ve elit teorilerden bahsedilerek, Rusya- Ukranya ve İsrail-Filistin savaşlarında siberokratların faaliyetlerinden bahsedilerek, uluslararası ilişkilerde sermayedar/burjuva, bürokrat gibi önemli güç odaklarının yanına üçüncü bir güç olarak da siberokratların eklendiği vurgusu üzerinde durulmuştur.

Bu bağlamda siberokrasi ve siberokratlar incelenirken, konu, dijital diplomasi üzerinden de incelemeye tabi tutulmuş ve kanaat önderlerinin, devlet başkanlarının, dijital diplomasiye verdiği önemden bahsedilmiştir. Bu doğrultuda devletlerin, diplomasiye verdiği önemden, dijital diplomasi alanında yapılan çalışmalardan bahsedilerek, siberokrasinin çok boyutlu yapısına ışık tutulmuş ve konu, farklı örnekler verilerek, farklı yaklaşımlarla incelenmeye çalışılmıştır. Siberokrasi ve siberokratlar konusundan bahsedilerek, bu konularda farklı türden araştırmaların yapılmasına vesile olmak amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

Arık, B. ve Arık, E. (2020). Facebook'un dönüşen mahremiyet yaklaşımı: "gelecek mahremiyettir". *Intermedia International e-journal*, 7(13), 455-456.

Arslan, D. A. (2003). Eşitsizliğin teorik temelleri: Elit teorisi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (6), 116-121.

Aydin, M. (1996). Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 51(01). 83-84,87.

Bell, D. (1973). *The Coming of Post-Industrial Society*, New York: Basic Books, Inc.. Publishers.

Castells, M (1998). *The Information Age: Economy, Society and Culture*. Volume: III. End of Millennium, Oxford: Blackwell.

Clifton, J., Díaz Fuentes, D., & Llamosas García, G. (2020). ICT-enabled co-production of public services: Barriers and enablers. A systematic review. *Information Polity*, 25(1), 13,19,21.

Criado, J. I., & Gil-Garcia, J. R. (2019). Creating public value through smart Technologies and strategies: From digital services to artificial intelligence and beyond. *International Journal of Public Sector Management*, 32(5), 439,442.

Demirel, D. (2020). Bilgi Teknolojileri, E-Devlet ve Siberokrasi. *Kamu Yönetimi Kuramları içinde* (s.307-321). Ankara: Savaş Yayınevi. 318. https://www.researchgate.net/publication/350955568_Cevre_ve_Kamu_Yonetimi_Cevre_Yonetiminin_Gelisimi, Erişim Tarihi: 27.10.2023.

Drucker, P. F. (1993). *Kapitalist ötesi toplum*, (Çev. B. Çorakçı). İnkılap Kitapevi.

Fidan, M., ve Lokmanoğlu, E. (2023). Sosyal Medya Savaşlarında Yeni Bir Kavram: Rusya-Ukrayna Savaşı Özelinde Dijital Ambargo. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 34-35

Fountain, J. E. (2004). *Building the virtual state: Information technology and institutional change*, Cambridge: Brookings Institution Press.

Gökcan, Ö. (2021). Dış Politikada Kimliğin Rolü. A. Efe ve M. F. Sansar, (Ed.), *Tarih ve Siyaset Bilimi Araştırmaları II.* içinde (s.169,174). Akademisyen Kitabevi.

Gürdal, E. (2021). Dijital diplomatlar: Dijital diplomaside yeni nesil diplomatlar. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 6(1), 119-121.

Jikeli, G., & Soemer, K. (2022). Conversations About Jews on Twitter: Recent Developments Since Elon Musk's Takeover. *Computational and Mathematical Organization Theory*. 11.

İşler, E. K., ve Kayadevir, R. Y. (2023). Halkla İlişkileri Demokrasi ve Dijital Demokrasi Bağlamında Ontolojik Olarak Sorgulamak. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (62), 54-55.

Nye, J. S. (2008). Public diplomacy and soft power. *The ANNALS of the American Academy for Political and Social Science*, 94-95.

Önder, Ö., ve Akıncı, M. (2011). Postmodernizm ve Türk bürokratik elitleri: Değişimin epistemolojisi üzerine bir not. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3), 65-66.

- Özbilek, Ü. (2020). *İngiliz okulu ve uluslararası toplum: İsrail- Filistin sorunu* . [Yüksek Lisans Tezi]. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi. 58-59,64-65.
- Özer, M. A. (2022). *Bürokrasi Dersleri*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Parlar, H. (2012). Bilgi toplumu, değişim ve yeni eğitim paradigması. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4). 195.
- Platon. (2016). *Devlet (Tam Metin)*,(F. Akderin, Çev. 2. ed.). İstanbul: Say Yayınları.
- Ritzer, G.(1983). *Sociological Theory*, New York. Published by Alfred A. Knqph. İnc.
- Selvi, Ö. (2012). Bilgi toplumu, bilgi yönetimi ve halkla ilişkiler. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(3). 198.
- Sethuramalingam, D. (2020). Digital governance: theory, policy and practice. *Policy and Practice*, 3-4.
- Snellen, I. (2002). Electronic governance: implications for citizens, politicians and public servants. *International Review of Administrative Sciences*, 68(2), 186,189,195-196.
- Şeker, O., ve Atiktürk, A. (2022). Big Data'yı Anlamak: Verinin Bilgiye Dönüşümünde Ekonomik Gözetim: Amazon Örneği. *Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli Dergisi*, 5(1), 101-103.
- Toktaş, D. (2020). *Bilgi Toplumu Kuramları Bağlamında Esnek Çalışma*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi. 23-29.
- Tonta, Y., ve Küçük, M. E. (2005). Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde temel dinamikler. *Türk Kütüphaneciliği*, 19(4), 455-456.
- Yenal, Ü. (2009). Bilgi toplumunun tarihçesi. *Tarih Okulu Dergisi*, (V).127.
- Yıldırım, Y. (2015). Richard Rosecrance'nin Sistem Modeli Perspektifinden Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistemin Analizi. *International Journal of Social Inquiry*, 8(2).185.
- Yıldız, S. K. (2021). Teknoloji Şirketlerinin Mahremiyet Algısını Dönüştürmesi: Sosyal Medya Tekelleşmesine Yönelik Etik Kaygılar. *Communication and Technology Congress* içinde (s.9.). İstanbul.